

Катина Димитрова / Katina Dimitrova

ДИПЛОМАТИЧЕСКА ПОДГОТОВКА НА
ВОЕННАТА АГРЕСИЯ СРЕЩУ СРЮ МЕЖДУ
ПОСТИГНАТИТЕ ДОГОВОРНОСТИ В ДЕЙТЪН И
ПРЕГОВОРИТЕ В РАМБУЙЕ¹

*Diplomatic preparation of military aggression against
Federal Republic of Yugoslavia between reached
agreements in Dayton and negotiations in Rambouillet*

In this article it is paid attention to the position of the West and Russia, the initiatives of their diplomacy, disruption and protection of already achieved agreements for peaceful or military solution of the problems of Third Yugoslavia. Focuses are on the different positions of USA, Russia and European Union. The results of Rambouillet negotiations are expected and practically give a rise to war against Federal Republic of Yugoslavia.

Key words: *Federal Republic of Yugoslavia, diplomacy, resolutions, USA, Russia, European Union, Dayton Peace Agreement, Rambouillet negotiations.*

След края на Втората световна война възможността за избухване на подобен глобален конфликт е напълно изключена. Това не може да се каже за локалните конфликти, които често са с националистически, етнически, религиозен или друг характер. Проблемът за реагирането в подобна ситуация на конфликт заема широко място в международните отношения през XX в.

От началото на конфликтите в бивша Югославия международните институции за сигурност опитват различни подходи за влияние върху събитията – било то чрез дипломатически преговори, със санкции, а в редица случаи чрез военна намеса.

Със своите цели и мерки за реализирането им мирният договор подписан в Дейтън е опорна точка за стабилизирането и урегулирането не само на Босна и Херцеговина, но и на отношенията в Югоизточна Европа. То е плод на няколкогодишни усилия на международните институции да спомогнат в решаването на конфликт обусловен от редица фактори – великодържавие, национализъм и хегемонизъм. Чрез съчетаването на различни подходи и механизми от меж-

дународните отношения успява да се регулира кризата и да се построят новите реалности.

Сл. Милошевич, Ф. Туджман и А. Изетбегович подписват окончателния текст на Дейтънското мирно споразумение на 14 декември 1995г. в Елисейския дворец в Париж. На официалната церемония по подписването, присъстват и водачите на международните организации взели участие при решаване на Босненската криза – президентът на САЩ Бил Клинтън, президентът на Франция Жак Ширак, министър-председателят на Великобритания Джон Мейджър, канцлерът на Германия Хелмут Кол, министър-председателят на Русия Виктор Черномирдин и председателят на съвета на Европейския съюз (ЕС), испанският министър-председател Филипе Гонзалес².

По отношение на Босна и Херцеговина подписаното споразумение е своеобразен успешен опит за съгласуване на две напълно противоречащи тенденции – запазване териториалната цялост на републиката и същевременно подялба на два ентитета. Това споразумение е успех за американската дипломация, която определя постигнатото, като „победа за всички“³. Това обаче не може да се каже за пряко засегнатите от конфликта страни. Изетбегович определя Дейтънския договор като „горчив хап“ за народа на Босна и Херцеговина, а лидерът на босненските сърби Радован Караджич заплашва с кръвопролития. От Белград обаче настояват да се спрат всякакви опити за саботиране на договора.

С Дейтънското споразумение се слага краят на важен етап от разпадането на Югославия. Международната общност признава създалото се ново държавно-териториално статукво, признати са пет държави – Словения, Хърватия, Босна и Херцеговина, Македония (БЮРМ) и Съюзна република Югославия – СРЮ. СРЮ обединява в своята територия Сърбия и Черна гора, както и автономните области на Сърбия – Косово и Войводина.

След приключването на военната фаза на кризата в Босна и Херцеговина ескалира розочарованието сред албанците в Косово от нереализираните им надежди за разлеждането на техния проблем в пакета от решения и остъпленieto от постановката, че той ще получи своето решение паралелно с решаването на другите аспекти и конфликти в рамките на югокризата. Планът „Ругова 93“, предвижда 10 точки: Мироопазващи сили на ООН и НАТО в Косово; ООН протекторат; Наблюдатели от ОССЕ в Косово; Забрана на полети над Косово; Мисии на САЩ и ЕС; Разоръжаване на сръбските паравоенни формирования; Отваряне на международното летище в Прищина; Прекратяване на сръбската колонизация; Международно признаване на свободно избрания парламент на Косово.⁴

Нереализирането на тези идеи нагнетява обстановката и в годините 1996, 1997 зачестяват саботажните акции, заплахи и атентати, както и отделните терористични актове⁵. Поведението на международната общност в тази първа фаза на конфликта в Косово свидетелства за изненада и известна неориенти-

раност. Продължилата с години „Гандиевска политика“ на И. Ругова и Демократичния съюз на Косово (ДСК) създава впечатление за предвидимост у международната общност. Първоначалната реакция на международните организации се изразява във вербални декларации, в които се оправят редица призови за прекратяване на въоръжените демонстрации и призив за започване на преговори между участващите в конфликта страни⁶.

Към тези усилия се присъединява и ЕС чрез предложение за изпращане на мисия в зоната на конфликта и оказване на посреднически услуги. Водещите фактори в международните отношения – САЩ, НАТО и Русия заявяват тревога от създадалата се ситуация и настояват за незабавно започване на преговори за политическо решение. Висши американски дипломати – Р. Гелбърд, Р. Холбрук и К. Хил са натоварени с мисия за уреждане на конфликта в Косово. Мисията на ЕС – К. Кинкел и Ю. Ведрин, провежда редица разговори с югославския президент за омиротворяване на областта. Географски близките до конфликтната зона страни също заявяват своята загриженост относно бъдещето на региона⁷.

При посредничеството на американския емисар Р. Холбрук на 15 май 1998 г. се осъществяват разговори между И. Ругова и Сл. Милошевич, които продължават на ниво експертни групи, но така и не водят до резултат⁸. Ругова посещава САЩ и редица страни от Западна Европа, като цели потвърждаване на позицията им за подкрепа на албанската кауза, отпуснати са финансови средства като хуманитарна помощ, както и за насърчаване на гражданското общество в Косово.

След срещата между Милошевич и Ругова сръбските власти полагат усилия за продължаване на започналия диалог. Под натиска на международната общност след неколккратно отлагане преговорите са възобновени и протичат в Прищина под ръководството на Р. Маркович – вицепремиер на Сърбия и Ф. Агани – координатор на косовската делегация. Двете страни потвърждават първоначалните си позиции, които остават противоположни, но се споразумяват за продължаване на преговорите. До втори кръг на преговори така и не се достига, поради отказ от косовската страна. Позицията на косовската страна е формулирана със съдействието на специално изпратена експертна група от САЩ, като включва предварителни условия, сред които на първо място е изтеглянето на специалните части за сигурност от територията на Косово⁹.

От своя страна сръбската делегация заявява, че ще преговаря само на базата на плана на Контактната група¹⁰. Според него за Косово се предвижда широка автономия като „обособена част“ на Република Сърбия, която е съставна част на СРЮ. Като такава Косово няма право да напуска съюзната държава, а от своя страна Сърбия се задължава да не суспендира или да изменя утвърдения статут на областта¹¹. Преговорите отново търпят неуспех.

В най-ожесточената фаза на конфликта в Косово международната общност прилага различни подходи насочени към: прекратяване на въоръжените

действия и преминаване към търсене на решение чрез преговори, установяване на контакти между лидерите, носители на противоположните мнения, недопускане на последваща хуманитарна криза от масов бежански поток, демонстриране на военен потенциал чрез провеждане на учения, с участието на държави-членки на НАТО и инициативата „Партньорство за мир”, увеличаване на контингента на мисията на ООН – ЮНПРЕДЕП в Македония, за принуждаване на въвличените страни да прекратят военни действия и да пристъпят към преговори¹².

Оформят се две групи държави, които имат различаващи се мнения относно причините, същността, последиците и възможните варианти за решаване на кризата. Първата група изказват своята подкрепа за борбата на албанците в Косово и дори са готови да наложат със сила омиротворяването на областта. Сред тях особено място заемат действията на САЩ.

Дипломатическата активност се изразява във формирането на специална мисия от висши американски дипломати – Р. Гелбърт, Р. Холбрук, К. Хил, които осъществяват контактите между И. Ругова и Сл. Милошевич. Американските дипломати посрещат албанска делегация от Косово, която след разговори успява да удвои хуманитарната помощ осигурявана от САЩ¹³.

Американската дипломация е активна и в контактите си с втората ангажирана в конфликта страна – тази на сърбите и на СРЮ. САЩ обявяват своето намерение да замразят търговските връзки със СРЮ, както и югославските авоари в чуждестранните банки под американски контрол¹⁴. След средата на август 1998 г. става ясно, че САЩ няма да предприемат самостоятелни действия за прекратяване на военните акции в Косово. Президентът Клинтън провежда консултации с ръководителите на страните от НАТО. През юни 1998 г. САЩ заедно с Великобритания внасят в СС на ООН проекторезолюция, която да одобри използването на военна сила срещу СРЮ. В края на 1998 г. по инициатива на САЩ е установена дипломатическа мисия с участието на дипломати от САЩ, Русия, Великобритания, Австрия и Полша, която започва инспекции в районите със съсредоточие на бойни действия.

Сред факторите, обявили се за активна намеса на международната общност в Косово, е дейността на НАТО. Оформя се спектър от няколко сценария за военни операции на силите на НАТО, предложени от отдела за стратегическо планиране¹⁵.

Докато в непосредствената активност на ръководните структури на НАТО се наблюдава единомислие, то в позициите, действията и реакциите на ръководните органи и форуми на ЕС и други европейски политически, военни, хуманитарни подразделения и структури – ОССЕ, ЗЕС, ПАСЕ се изразяват разминаващи си мнения.

Според външния министър на Великобритания Р. Кук, председателстващ Съвета на ЕС, използването на артилерия, танкове и авиация срещу цивилно

население е „напълно недопустимо за модерна Европа”¹⁶. Взето е решение да бъдат замразени всякакви нови инвестиции за СРЮ и се настоява да бъде прекратено незабавно насилието, което да започне с изтегляне на югоармията от региона. Наред с това биват замразени всички авоари на СРЮ в банкови институции на страните от ЕС.

През юни 1998 г. е приета специална декларация от Съвета на министрите по конфликта в Косово. Очертават се две основни становища: на Германия, според която в преговорния процес трябва да се включат и преставители на АОК и на Австрия, Великобритания и Люксембург, които признават за единствен представител на албанците лидерът Ибрахим Ругова. В крайна сметка е изразено официално мнение на ЕС, което е твърде близко до позициите на САЩ и Германия. Отбелязва се обаче и по-скоро негативното отношение на държавите-членки към бъдещо обявяване на независимо Косово.

В края на юли 1998 г. представители на т.нар. европейска тройка посещават Белград, а след това и Прищина. Стига се до съгласие за увеличаване броя на наблюдателите на ЕС и допускането им до области с интензивни военни действия.

Чувствително нараства значението на дейността на друга водеща международна организация, а именно ООН. На 31 март 1998г. СС на ООН приема с единодушие Резолюция 1160¹⁷. В нея се отправя призив към правителството на СРЮ да прекрати вражеските действия, както и да осигури достъп на представители на световните организации до региона. През юни 1998 г. представители на Великобритания и САЩ в СС на ООН подготвят проекторезолюция в която се настоява за мандат на световната организация, разрешаващ използването на военна сила срещу СРЮ. Резолюция 1186¹⁸ е приета на 21 юли 1998 г.

Трудности във формулиране на обща теза има и в Контактната група. След провалените преговори през май 1998 г. по предложение на Великобритания и САЩ се готви проекторезолюция, предвиждаща използването на военна сила срещу СРЮ. В хода на заседанието Русия блокира проекторезолюцията като изтъква, че приемането ѝ би означавало ООН да изкаже официалната си подкрепа за албанските сепаратисти.

На 9 август 1998г. от имета на Контактната група посланикът на Великобритания Б. Донъли връчва на двете враждуващи страни пакет от варианти за политическо решение. Някои от тях са: широка автономия на Косово, широка териториално-административна и културно-национална автономия¹⁹, „специална автономия”²⁰ или пък установяване на „мек и временен протекторат”²¹.

Сред втората група държави, които за разлика от първата, се обявяват за запазване на статуквото и търсене на политическо решение, недопускане на намеса във вътрешните работи на СРЮ, се откроява Русия. Политическите действия на Русия в този конфликт са в следните направления: дипломатическа

и външнополитическа активност, оказване на необходимата, възможна икономическа енергийно-суровинна, военнологистична и технологическа подкрепа за СРЮ, лично ангажиране с проблематиката на президента Б. Елцин²².

Още през март 1998г. външният министър И. Иванов заявява позицията на Русия: мирно урегулиране, Балканите да се превърнат в регион на сътрудничество, партньорски взаимоотношения, включване на държаните от този регион в идеята за т.нар. Голямо Средиземноморие и за осигуряване на свобода на корабоплаването в Проливите²³.

Русия следва линиите, заложили от Контактната група, за оказване на натиск за мирното разрешаване на конфликта, но не се съгласява с намеренията за наказателни мерки, като мораториума върху кредитните експортни линии за Белград и др. Русия не е съгласна да се оказва натиск върху Белград, но не и върху албанските екстремисти.

Осъществена е среща между руския и югославския президент на която се обсъжда „ алтернативен руски проект” за решаване на създалата се ситуация, който предвижда: възобновяване на преговорите, при съгласие от страна на Македония и Албания да се разположат контингенти от международни наблюдатели, недопускане на военна сила. Провеждането на военни маневри „Решителен сокол” на НАТО над Албания и Македония се възприема като незачитане на руската страна от НАТО²⁴.

Руският външен министър Н. Афанасиев осъществява редица срещи с държавните ръководители на СРЮ, Сърбия, както и с политическите лидери на косовските албанци. В резултат на тези срещи се договаря допускането на обединена мисия на дипломатически наблюдатели съставена от представители на САЩ, Русия, Великобритания, Австрия и Полша, които да проведат инспекции в кризисните райони²⁵.

Позицията на Русия е потвърдена и със съвместната декларация със СРЮ от юли 1998 г., в която се критикува подхода на Запада в усилията за решаване на конфликта и е отклонено искането да бъдат изтеглени от областта специалните части, които действат срещу АОК.

Русия взема участие в маневрите на НАТО под кодовото име „Cooperative Assembly”, проведени на територията на Албания през август 1998 г. Основание за тези действия се намират в стремежа за съвместно реализиране с НАТО на приетата Резолюция на СС на ООН за осигуряване на мира в района на Балканите.

Въпреки всички усилия международната общност прави още един, последен опит да реши кризата. На 6 февруари 1999 г. делегации на Сърбия и Косово се срещат във френския замък „Рамбуей” близо до Париж. Сръбската делегация се води от вицепремиера Р. Маркович, а косовската от И. Ругова. Връзката се осъществява чрез посредници – външните министри на Франция и Великобритания. Контактната група има проект за споразумение, според който

Косово е с широка автономия в пределите на Сърбия. Предложението предвижда независими институции, а Сърбия да ръководи външната политика, отбраната, митниците и данъците. Предвижда се сили на НАТО да са гарант за спазването на споразумението²⁶.

До споразумение обаче така и не се стига. Двете страни са несъгласни, едната – с твърде големите отстъпки, които прави, а другата – с недостатъчните придобивки. На 23 февруари 1999г. преговорите се прекратяват. След всичко това на ред е НАТО.

БЕЛЕЖКИ

¹ Събитията свързани с близо четири годишния период между Дейтън и Рамбуئے са много динамични, както от страна на САЩ, така и на ЕС и Русия. Значителен е и документалният и изследователски материал. От тук става ясно, че обемът на настоящата статия няма възможност за цялостното им изчерпване поради което ще бъдат разгледани само определени аспекти.

² **Манчев, Кр.** Кървавият край на Югославия. София, 2009, с. 294–295.

³ **Манчев, Кр.** Пак там, с. 295.

⁴ **Schmidt, F.** Rugova Asks US for Mediation in Kosovo, in: OMRI Daily Digest, Dec 8, 1995.

⁵ **Lutovac, Z.** Опције I Predlozi za resavanje problema Kosovo. Medunarodna politika, B. 1997, 1056, p. 9–13.

⁶ **Singh, H.** American Perceptions. Perceptions of War and its Aftermath. London, 2003.

⁷ **Caplan, R.** International diplomacy and the crisis in Kosovo. International Affairs, 1994, 4.

⁸ **Холбрук, Р.** Да спреш една война. София, Изд. Весела Люцканова, 2001, 601–603.

⁹ **Първанов, А.** Косовският възел на Балканите. Възникване, развитие, решения, София, Военно издателство, 2011, с. 114.

¹⁰ Контактната група е неформална група от влиятелни страни със силен интерес към политическото развитие на Балканите. Тази група възниква в резултат на войната и кризата в Босна в началото на 1990-те години. Състои се от представители на САЩ, Великобритания, Франция, Германия, Италия и Русия. Включва 4 от 5-те постоянни членове на Съвета за сигурност на ООН и страните, които допринасят с най-много войски и помощ за провеждане на мироопазващи операции на Балканите. На срещите на Контактната група обикновено присъстват представители на Съвета на ЕС, на страната-председател на ЕС, на Европейската комисия и НАТО.

¹¹ **Първанов, А.** Пак там, с. 115.

¹² **Първанов, А.** Косовският конфликт: пред развръзка или ново заплитане. – Сера, 1998, 36.

¹³ Statement on Kosovo- Bonn Contact Group Meeting on April 29, 1998 and London Contact Group Meeting on June 12, 1998.

¹⁴ **Калфова, М.** Косовският проблем в американската политика през 90-те години, Международни отношения, София, 2000, 1.

¹⁵ **NATO Council Statement on Kosovo**, Daily Report 2264.

¹⁶ **Delegnton, A.** The EU and NATO's War over Kosovo towards The Glass Sealing. Alliance Politics, Kosovo and NATO's War: Allien Forces or Forsed Allies. Houndsmill, 2000.

¹⁷ **Council Common Position of 8 October 2001.**

¹⁸ Резолюция 1186 принята Советом Безопасности на его 3911-м заседании, 21 юли 1998 г.

¹⁹ Статут, подобен на този с който се ползва областта Южен Тирол, населена предимно с австрийско население, но включена в пределите на Италия.

²⁰ По подобие на тази с която се ползва Република Татарстан в състава на Руската федерация.

²¹ **Първанов, А.** Косовският възел на Балканите. Възникване, развитие, решения, София, Военно издателство, 2011, с.140

²² **Първанов, А.** Пак там, с. 141.

²³ **Първанов, А.** Пак там.

²⁴ **Jesson, E.** NATO and Russia in Kosovo. RUSI Journal, 1999, 4.

²⁵ **Язькова, А.** Косовският конфликт в Балканском политическом контексте. Косово. Международные аспекты кризиса. Москва, 1999, с. 120–158.

²⁶ **Манчев, Кр.** Кървавият край на Югославия. София, 2009, с. 341.

ЛИТЕРАТУРА

Калфова, М. Косовският проблем в американската политика през 90-те години, Международни отношения. София, 2000,1.

Манчев, Кр. Кървавият край на Югославия. София, 2009.

Първанов, А. Косовският възел на Балканите. Възникване, развитие, решения. София, Военно издателство, 2011.

Първанов, А. Косовският конфликт: пред развръзка или ново заплитане.– Сега, 1998, 36.

Резолюция 1186 принята Советом Безопасности на его 3911-м заседании, 21 юли 1998 г.

Язькова, А. Косовският конфликт в Балканском политическом контексте. Косово. Международные аспекты кризиса. Москва, 1999.

Холбрук, Р. Да спреш една война. София, Изд. Весела Люцканова, 2001.

Caplan, R. International diplomacy and the crisis in Kosovo, International Affairs, 1994, 4.

Council Common Position of 8 October 2001.

Delegnton, A. The EU and NATO's War over Kosovo towards The Glass Sealing. Alliance Politics, Kosovo and NATO's War: Allien Forces or Forsed Allies. Houndsmill, 2000.

Jesson, E. NATO and Russia in Kosovo. RUSI Journal, 1999, 4.

Lutovac, Z. Opcije I Predlozi za resavanje problema Kosovo. Medunarodna politika, B. 1997, 1056.

NATO Council Statement on Kosovo, Daily Report 2264.

Schmidt, F. Rugova Asks US for Mediation in Kosovo, in: OMRI Daily Digest, Dec 8, 1995.

Statement on Kosovo- Bonn Contact Group Meeting on April 29, 1998 and London Contact Group Meeting on June 12, 1998.

Singh, H. American Perceptions. Perceptions of War and its Aftermath, London, 2003.